

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci Svarez, Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia
Sacrarum Literarum Primarij Professoris. Tractatvs De
Legibvs, Ac Deo Legislatore**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1619

Cap. XXVI. Quis possit legem abrogare.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94074](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94074)

6. Non est autem necessarium hanc rerum mutatio-
nem tantam esse, vt legem effecerit, aut iniustam, aut
profus inutillem, sed satis est, vt vel nimis rigorosa,
vel min⁹ vtilis esse videatur, seu quod maior fructus
ex eius reuocatione speretur, vel quod maiora pericu-
lula, aut mala illo modo euentur. Et ita soluitur fa-
cile ratio dubitandi in principio posita. Nam licet ad
tollendam, vel abrogandam legem causa iusta neces-
saria sit, nihilominus non est necessaria tam vrgens,
& grauis, vt propter illam lex ipsa statim cesset, sicut
etiam ad dispensandum requiritur causa iusta, quæ
per se solam legis obligationem auferre non valet.
Neq; repugnat abrogationem esse iustam, licet lex
non fuerit iniusta, quia iustum etiam potest omitti,
vel mutari propter magis iustum, sicut aliquo die iam
omitti potest, quantum non sit inutile propter aliud
vtilius. Ac deniq; multa huiusmodi sunt, quæ ex hu-
mano arbitrio pendunt, ita vt iuste statuuntur, & si
derogentur, iniustitia non fiat, quia prudenti aliqua
ratione abrogari possunt. Couar. citato loco ad-
uertit.

7. Ex hac verò assertionem intulit Soto lib. 1. de iustit.
q. 7. a. in fin. summum Pontificem non posse errare
in abrogandis legibus canonicis sine iusta causa, quã-
do leges illæ necessariæ sunt populo Christiano, quia
non potest errare in his, quæ ad fidem, & mores per-
tinent. Quod est pie, & prudenter dictum quantum
ad leges quasi fundamentales, & maximè necessarias,
& quantum ad vniuersalem abrogationem earum.
Est autem sciendum, Pontificem non posse errare in
ferendis legibus, approbando, seu proponendo Ec-
clesiæ quod malum est, vel bonis moribus contrari-
um. Et cum eadem proportionem non potest errare in
abrogando legem, reprobando tanquam malum, quod
bonum est, vel bonis moribus vtile. Potest tamen a-
liquando esse excessus in multitudine legum, quia hoc
pendet ex prudentia humana in particulari iudican-
te. Et eadem pportione possent leges nimium dimi-
nui, vel aliqua abrogari eo tempore, quo erat vtilis,
quia hoc etiam pendet in particulari ex arbitrio pru-
dentiali. Nunq; tamen, ita prouidente Spiritu sancto,
id fiet cum notabili Ecclesiæ detrimento.

8. Atq; ex his potest facile intelligi, vtrum legis mu-
tatio vt licita sit, debeat esse rara, & longo tempore
post legem latam. Et ratio dubitandi esse potest, quia
lex non debet poni, vt modico tempore duret, vt di-
xit D. Thom. 1. 2. q. 96. a. 1. & patet, quia supra osten-
sum est, legem de se debere esse perpetuam; ergo non
debet intra breue tempus mutari. Item quia, vt supra
dicebamus, consuetudo est necessaria ad firmandam
legem: talis autem consuetudo requirit diuturnum
tempus; ergo ratio postulat, vt intra breue tempus
mutatio legis nõ fiat. Præterea hæc mutatio legis tunc
præcipue rectè fit, quando experimento constat legem
non expedire; hoc autem experimentum non nisi
longo tempore sumitur. Deniq; ob has, & similes ra-
tiones frequens mutatio legum communiter perni-
ciosa censetur; ergo oportet, vt leges non nisi post lō-
gum tempus mutantur, ne huiusmodi mutatio fre-
quenter contingat.

9. Breuiter autem dicendum est, in hoc non posse cer-
tam, & vniuersalem regulam constitui. Cum enim
dictum sit, legem ex iusta causa iustè mutari, quoties-
cumq; causa iusta contingat, iusta erit mutatio, siue
sit post breue, siue post longum tempus a lege condi-
tam: nam hoc accidentarium est, & vtrumq; sine dubio
potest contingere. Regulariter verò loquendo, sicut
est vitanda, ita etiam est differenda mutatio, quantum
fieri possit. Vnde in casu dubio, vel tantum probabi-
li, & quoties vtrinq; sit æqualitas, conseruanda po-
tius est lex, quàm mutanda, tum quia postquam est
lata, quasi est in possessione, & in dubio melior est cō-
ditio possidentis, tum etiam, quia semper pponderat
dammum mutationis, & hoc etiam suadent rationes
factæ. Nihilominus tamen duabus ex causis fieri po-
Suares de Legib.

test iusta mutatio legis intra breue tempus. Primò si
ex aliquo errore, vel inconsideratione, siue culpabili,
siue inculpabili lata sit: nam error, quo cumq; tempo-
re cognoscatur, emendandus est, & præsertim quan-
do in commune incommodum redundare potest.
Secundò, quando legum materia multum variabilis
est, vt contingit in legibus taxantibus pretia rerum,
quia valor earum ex copia, vel inopia earum pendet,
& in his solet esse frequens mutatio propter frequen-
tem temporum varietatem. In his ergo legibus non
erit iniusta, nec imprudens mutatio, etiam si frequen-
ter fiat. Et ob eãdem causam potest mutatio fieri in-
tra breue tempus, vt intra annum propter acciden-
tem sterilitatem, vel intra breuius tēpus, si ex aliquo
casu contingente similis mutatio fiat.

10. Vltimo dicendum est, abrogationem legis huma-
næ à supremo Principe factam sine causa legitima va-
lidã esse, licet iniustè fiat. Dixi, à *supremo Principe*, quia
si fiat ab aliquo inferiori ex cōmissione eius, inuvalida
iudicanda erit talis abrogatio, propter supra dicta de
dispensatione, quæ hic euidentius procedunt, quia
vel hæc potestas non solet committi inferioribus, vel
non nisi per modum dispensationis, vel ad summum
per modum partialis reuocationis, de qua eadem est
ratio. Ideoq; de solo Principe solet ista conclusio sta-
tuiti, quæ communis est, & ab illis etiam auctoribus
admittitur, qui similem de dispensatione negant. Ra-
tio autem eadem est, quia legis obligatio pendet ex
voluntate Principis: voluntas autem illa, licet mala
sit, absoluta, & efficax est; ergo tollit imperiũ, & obli-
gationem. Dices, voluntas ponendi legem sine iusta
causa nõ facit legem validam, etiam si ex parte legis-
latoris sit absoluta, quia non potest quicquid vult; ergo
idem est e contrario.

11. Responderetur negando consequentiam, quia mul-
tò difficilius est imponere, quam tollere leges. Nam si
impositio sit iniusta, aut erit de materia, cui repugnet
obligatio legis humanæ, vt fit de re iniqua, aut cer-
tè erit de materia, quæ excedat potestatem, sine qua
voluntas nihil potest efficere. At verò ad auferendam,
vel impediendam legis obligationem (quod fit per
abrogationem legis) nõ potest materia cōferre, quia
quantumcumq; sit bona, & honesta, potest non ad-
iungi illi obligatio humana, vel licet sit intrinsecè
mala, potest non addi prohibitio humana. Et quan-
tumuis contineatur sub potestate legislatoris, potest
ipse circa illam non operari, quia illa potestas non a-
git naturaliter, sed media voluntate. Si autem non
operetur, non obligabit, etiam si ipse peccet. Deniq;
hinc etiam fit, vt ponendo legem iniustam, peccet
contra iustitiam, & non tantum legalem, sed etiam
cōmutatiuam, tollendo autem legem iustam, nõ fa-
cit contra iustitiam cōmutatiuam singulorum sub-
ditorum, & ideo valida est obligatio, licet imprudēs
sit, & contra iustitiam legalem.

CAPVT XXVI.

Quis possit legem abrogare.

1. IN præcedenti capite & materiam huius abroga-
tionis, & causam finalem attigimus, in hoc efficiens
causa breuiter explicanda est, de qua tres regulæ con-
stitui possunt. Prima est: Conditor legis illam abro-
gare potest. Ratio est clara, quia res per quas causas
galegem ab-
nascitur, per easdem dissoluitur: sed voluntas, & po-
rogare potest.
testas legislatoris sunt principia, à quibus lex pendet;
ergo per ea potest abrogari. Atq; ita maximè procedit
assertio in supremo Principe, qui superiorem in
suo ordine non recognoscit, & ideo semper habet eã-
dem potestatem, & mutare potest voluntatem. Sub
conditore autem legis successorem comprehendim⁹,
quia eiusdem est potestatis, argumento c. *innovat*, de
elect. & sumitur ex c. 1. de constit. in 6. f. si qres faciliis,
& cum pportione applicari potest ad inferiores legisla-
tores;

70

tores: an vero in eis recipiat aliquam limitationem, paulo inferius dicam.

2. Secunda regula est. Superior etiam potest legem inferioris abrogare. Est etiam recepta, & facilis, quia magis pendet à causa vniuersali, quam à proxima: lex autem inferioris pendet à superiori tanquam ab vniuersali causa: ergo. Item hac ratione diximus, posse superiorem dispensare in lege inferioris: ergo & legem illius abrogare potest, nam est eadem ratio. Imò potestas legislatiua ex suo genere est magis propria supremi Principis, quam dispensatiua, & ideo magis etiam est in inferiori dependenter à supremo Principe, ideoque semper hic potest legem subditi abrogare. Hac vero occasione potest hic dubitari, an lex Ecclesiastica possit ciuilem abrogare, etiam si à supremo Principe temporali lata sit, quia lex canonica poterant, in tertio & quarto libro dicta sunt, explicando subordinationem vtriusque potestatis.

3. Dicendum ergo, legem canonicam, & ciuilem absolute spectatas non habere inter se subordinationem: nam licet canonica sit dignior, formaliter non est à superiori iurisdictione: nam etiam ciuilis est suprema in suo ordine. Nihilominus tamè in ordine ad bonum animæ lex ciuilis subordinatur Ecclesiasticæ, & ideo sub hoc respectu potest illam abrogare. Hoc autem contingit duplici titulo. Vnus est, si lex ciuilis versetur circa materiam, quæ licet secundum se temporalis videatur, ad spiritualement ordinem euecta est, vt est contractus matrimonij, dispositio ad pias causas, bona Ecclesiastica, & similia. Alius est, si lex ciuilis etiam in propria materia sit contra bonos mores, vel inferat periculum animæ, & vtroque modo inueniuntur leges ciuiles per Ecclesiasticas, vel reprobatae tanquam per se malæ, vel etiam abrogatae tanquam minus conuenientes, quas hic referre, necessarium non iudico, videri autem possunt apud Azor. 1. tom. lib. 5. cap. 20. 21. 25. & 26.

4. Tertia regula sit, inferiorem non posse abrogare legem superioris. Ita habetur in Clement. ne Romani, de elect. & est manifestum ex ratione contraria supra posita, quia potestas superior non pendet ab inferiori, neque indiget illa in his, quæ per se ipsam facit: nec etiam potest inferioris voluntas voluntatem superioris mutare, vt per se constat, & probari potest ex cap. cum inferior, de maiorit. & obed. estque res per se facis clara: nihilominus tamen duo grauius dubia circa illam occurrunt.

5. Primum dubium est, an inferior possit interdum abrogare legem superioris, saltem in suo territorio, seu in ditione sua. Clarum est enim, adæquate & totaliter non posse inferiorem reuocare legem superioris, cum inferior non habeat potestatem ordinariam in totam prouinciam superioris, nec etiam delegata soleat tam ampla concedi, quia multum repugnat dignitati supreme ipsius Principis. Quod si fingam, superiorem de facto delegare tantam potestatem, iam non fieret reuocatio ab inferiore per se, sed in virtute ipsiusmet Principis superioris. Igitur de inferioribus habentibus potestatem aliquam legislatiuam in particularibus ciuitatibus, prouinciis, seu territoriis, dicunt aliqui, aliud esse in legibus canonicis, aliud in ciuilibus. Nam in canonicis non potest inferior statuere in suo territorio contra ius superioris, & derogando illi, vt prouinciale concilium contra generale, vel Episcopus contra ius Pontificium, aut cõciliiale generale, aut prouinciale, & sic de aliis. At verò (inquiunt) in ciuilibus, inferior ciuitas, v. g. potest statuere contra ius commune. Ita Panorm. in ca. vlt. de consuet. vbi distinctionem illam vt certam supponit, & rationem diuersitatis inquirat. Sequitur Iason. in l. omnes populi, ff. de iustit. & iur. Et Felin. in c. quod super his, de maiorit. & obed. num. 2. licet in reddenda differentiæ ratione, non conueniat cum Panormit. in distinctione autem conuenit. Idem in ca.

cognoscentes, n. 2. de constit. Idem Alberic. tract. de statut. 1. p. q. 7. vbi late impugnat eos, qui dicunt, laicos non posse statuere contra ius ciuile. Item Roch. Curt. tract. de consuet. sect. 3. num. 7. Vbi addit, laicos non solum contra ciuiles leges, sed etiam contra canones posse statuere, quando eorum statuta non sunt peccati nutritiua, ex Felin. & aliis in c. Ecclesia sancte Marie, de constit. & Panorm. per illum textum, & in cap. quod dicitur, de foro competentis, in fine, per cap. venientes, de iure iur. Aliter vero Azor. 1. tom. lib. 5. cap. 25. q. 11. querens, an statuta contra ius commune condita valeant, sine distinctione inter ius ciuile, & canonicum videtur affirmare, idque variis exemplis prosequitur vsque ad finem capituli, & per totum caput sequens varia exempla proponit.

Ego vero nullum video fundamentum ad afferendum, inferiores posse per suas leges derogare legibus superiorum, seu municipale posse derogare iuri communi, vbi ius commune obligauerit, idemque est de abrogatione cum proportionem loquendo. Ratio est, quia inferior non habet potestatem supra legem superioris, nisi quatenus illa concessa est ab eodem superiore, vel alio supremam potestatem supra vtramque habente: sed nullibi legitur data potestas inferioribus ad statuendum, vel ferendum leges contra leges superiorum derogando illis: ergo nullus inferior habet hanc potestatem. Consequentia euidens est. Maior etiam est per se nota, quia inferior tenetur superiori parere, & ab illo pendet in sua voluntate; ergo non potest ex se mutare voluntatem superioris, ergo nec legem eius. Vnde supra ostendimus, non posse dispensare inferiorem in lege superioris, nisi quatenus illi fuerit concessum. Imò in lib. 3. ostendimus ciuitates, vel Principes non supremos, sed alios supremis subiectos non posse leges condere, nisi quatenus illis est priuilegio, vel consuetudine concessum: ergo multo magis hoc verum est de legibus derogantibus iuri ipsorum superiorum, vel ex parte abrogantibus illas. Superest probanda minor, quæ per frequenter illationes melius explicabitur.

Sequitur ergo primò, inferiores Prælatos, vel cõmunitates Ecclesiasticas non posse condere decreta, aut statuta contra ius canonicum, vel contra canones suorum superiorum respectiue. In hoc conueniunt omnes citati Doctores, & sumitur ex cap. quod super his, de maiorit. & obedien. vbi supponitur Episcopum in sua Synodo nihil posse statuere, quod canonicis obuiet institutum. Idem sumitur ex c. institutionis, ca. amputato. c. Ecclesiastica, 25. qu. 2. & optime dicta Clement. ne Romani, de elect. Ratio propria est, quia nullibi legitur inferioribus concessa talis potestas, nec erat expediens, tum propter vnionem, & debitam subordinationem in Ecclesia seruandam, tum etiam, quia canones ex fine maxime proprio tendunt ad spirituale bonum animarum, & ideo quæ per illos à maioribus condita sunt, non ita facile sunt à minoribus mutanda. Omitto specialia priuilegia religionum, vel aliquarum Ecclesiarum: illa enim in generali semper intelliguntur excepta, in particulari verò sciri ab omnibus non possunt, cum ad factum, seu ius priuarum pertineant. Et præterea in eis continetur authoritas superioris concedentis illa.

Sequitur secundo, multo minus posse laicos statuere proprie contra canones, derogando illis, seu eorum obligationem aliqua ex parte minuendo. Ratio est, quia multo magis inferiores sunt laici respectu omnium legislatorum canonum, quam inferiores Prælati Ecclesiastici respectu superiorum, multo minus legitur laicis data talis potestas: ergo multo minus possunt laici contra quoslibet canones, vel statuta Ecclesiastica, etiam in firmorum Prælatorum, legem condere, vel eis quouis modo derogare. Tantumque abest, vt oppositum colligatur ex dict. cap. Ecclesia sancte Marie, vt potius ille textus hoc conueniat, in quo dicitur laicis nullam esse attributam

Superior legem inferioris abrogare potest

Quomodo lex ciuilis legem canonicam sit subordinata

Azor.

Inferior non potest abrogare legem superioris.

Panorm.

Felin.

Alberic.

Reck.

Azor.

6.

7.

8.

Laicos con-

mitti possunt

statuere

St. ep.

videt

tra

mun

trud

frud

frud

am potestatem super Ecclesiis, & statum ab eis factum, etiam in fauorem Ecclesiarum, nullius esse valoris, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Cap. autem venientes, de iur. iur. non loquitur de statuto municipalis, sed de consuetudine, & illa nihil derogabat canonibus, vt in textu manifestum est.

9. Vnde Doctores Canonice, qui contrario modo loqui videntur, re vera non contradicunt, sed in diuerso sensu loquuntur. Dicunt. n. laicos posse leges ferre contra canones, non secundum propriam contrarietatem, sed secundum proportionem ad suum forum, i. laicos in foro ciuili, & temporali, posse contrario modo disponere, quã canones in suo foro disponant. Quod verissimum est, quia illi canones non obligant laicos pro foro suo, nec leges illã derogant canonibus in foro suo. Et ita dixit Panorm. in d. cap. quod clericis, quod leges possunt disponere contra canones, in rebus concernentibus ipsos laicos, vbi nec canones legibus resistunt, nec illã sunt contra honestatem morum, aut contra reseruata Principi. Et hoc modo etiam canones disponunt contra leges ciuiles respectu clericorum, alium vtique ordinem, & ius statuendo, vt constat in iudicialibus, & similibus.

10. Tertiõ infero, etiam magistratus ciuiles, aut respublicas inferiores, & ciuitates subiectas alicui Principi, non posse abrogare, aut quidquam detrudere de iure communi, vt est lex superioris, aliquid proprie contra illam statuendo. Hęc etiam sequitur ex dicto principio, & ex regula textus in dicta Clement. ne Romani, quod lex superioris per legem inferioris mutari non potest. Respondet dicti auctores per ipsum ius commune datam esse hanc potestatem laicis potestatis inferioribus. Allegant autem solam l. omnes populi, ff. de iustit. & iur. redduntque rationem, quia Imperatores acceperunt potestatem legislatiuam à populis, & ideo quasi ex gratitudine illis concesserunt illam potestatem. Atque hinc colligunt multi differentiam, ob quam laici possunt contra leges Imperatorum statuere, & non clerici contra leges Pontificum, aimirum, quia Imperator habet potestatem à populo, Pontifex autem minime, sed à Deo.

11. Sed præterquam quod illa lex, omnes populi, habere potest alias interpretationes, vt supra lib. 3. tactum est, etiam si intelligatur de ciuitatibus Imperatori subiectis, in ea non dicitur posse ferre contra leges Imperatorum, sed solum habere potestatem condendi leges proprias, à suis moribus accommodatas, quod potest satis intelligi de legibus vltra ius commune non contrariis illi, sed diuersas, & aliquid illi addentes: ergo non est, cur illa lex extendatur ad potestatem statuendi cõtra ius superioris. Accedit, q̄ concessio talis potestatis esset inordinata, & contra debitam subordinatõnem, atque adeo contra dignitatem propriam ipsius Imperatoris, cõtra quam non solet ipse vel alij Reges aliquid concedere. Vnde differentia illa impertinens est, quia si tractemus de absoluta potestate, etiam Pontifex possit illam potestatem communicare inferioribus, licet illam habeat à Deo, & non ab illis, sicut communicat plures alias. Si vero consideremus conuenientem vsum, etiam Imperator non debuit illam potestatem concedere, neque fuisset ordinata gratitudo, sed nimia prodigalitas. Vnde etiam non refert, quod Panormitanus considerat, quia leges canonicę ordinantur ad bonum animarum: ciuiles autem ad temporalia commoda. Nam hoc non impedit, quin in vtrisque seruandus sit debitus ordo, alioqui, & ad neutrum finem expedit illi potestas in inferioribus.

12. Adde, exempla omnia, quę adducuntur statutorum ciuiliũ contra ius commune, non ostendere contrarietatem, sed additionem, & ita non continere propriã positiuam derogationem iuris superioris per ius inferioris, sed veluti determinationem, aut additionem. vt v.g. ius commune non permittit, aliquid puniri in proprijs bonis, ppter culpam alterius, nisi illius sit particeps, & nihilominus aliqua statuta municipalia id statuunt in certis casibus, quę iusta censentur, & valida. Tamen re vera hęc non est contrarietas, & derogatio, quia ius cõmune non statuit positiuam, & generalem id prohibentem, sed solum negatiue, non imponit talem modum pœnæ, & ita solum prohibet imponi ex vi iuris cõmunis, non tamen excludit, quin alicubi aliud statui possit, si expediat. Quomodo interdũ dicuntur quædam esse introducta iure gentium contra ius naturę, vt seruitutes, priuata dominia, &c. non quia ius naturę hęc prohibeat, sed quia ex vi solius iuris naturę hęc non erant, ex quo nõ sequitur derogatio iuris naturalis, sed additio. Ita ergo possunt illa statuta dici contra ius commune. Quod si in hoc sensu loquuntur iuristę p̄dicti, non est de nomine contendendum: tamen nec inde sequitur derogatio legis superioris per legem inferioris, nec ferẽ est differentia inter laicos, & clericos respectiue. Nam et Episcopi possunt statuere hoc improprio modo contra ius commune, i. vltra illud, videlicet reseruando casus, quos ius commune non reseruat, vel addendo censuras, aut alias pœnas in casibus, in quibus ius commune illas non prescribit.

13. Adde deniq̄, si per ius commune intelligamus ius ciuile proprium, posse nunc ciuitates non subiectas Imperio, contra illas leges statuere, quia illis non obligantur, cum nõ sint subiectę Imperatori, à quo ius illud habet autoritatem. Vnde respectu talium ciuitatum ius commune erit ius totius regni, & nõ ius ciuile Imperatorum, nisi quatenus per ius regni fuerit acceptatum, & contra illud ius regni nõ poterunt ciuitates, vel Principes Regi subiecti statuere, derogando illi communi iuri, quod verẽ est lex superioris, in quam non habet potestatem inferior. Nec cũ fundamento dici potest, esse à Rege alicui concessam talem potestatem: nisi vbi fortasse de speciali priuilegio constiterit.

14. Secundum dubium est, an statutum inferioris confirmatum à superiori possit nihilominus ab eodem inferiori, qui illud condidit, reuocari, non expectato beneplacito superioris, qui illud confirmauit, vt sepe contingere potest in aliqua congregatione Ecclesiastica respectu Pontificis, & ciuitate respectu Regis. Hinc n. videtur, non posse, quia illa nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur, vt dicit Pontifex in c. si Apostolica, de præben. n. 6. & facit c. pro illorum, & c. dilecto, de præben. ergo statutum cõfirmatum autoritate Apostolica, factum est Apostolicum; ergo nõ potest inferior illud reuocare iuxta regulam datam: Et confirmatur, quia per illum modum iam est constitutum ius publicum, quod non possunt priuati derogare, l. ius publicum, ff. de pactis, c. si diligenti, de foro compet.

15. In contrarium autem est, quia interdum legimus in iure statuta facta ab inferiori, & confirmata à Pontifice posse valide tolli ex consensu eorum, qui statuta fecerunt. Ita habetur in c. cum accessissent, de consuet. & in dicto cap. dilecto, solũ negatur, id fieri posse quando in cõfirmatione Apostolica expresse additur clausula, vt quidquid in contrarium factum fuerit, irritum sit. ergo confirmatio Apostolica per se non tollit illam potestatem. Sic etiam in l. omnium, C. de testament. dicitur: testamentum confirmatum ab Imperatore posse reuocari à cõditore. Vnde sumitur ratio, quia hęc confirmatio solum est quasi cõditio, vel solẽntas adiecta tali actui, quę non immutat naturã eius, quia non destruit illud: ergo relinquit illum cũ eadem dependentia à proximo conditore, quia Pontifex non intendit ponere talẽ legem, nisi supposita voluntate proximi institutoris. Vnde talis cõfirmatio gratia, & fauor esse videtur, nõ coactio respectu eorum, quib⁹ conceditur: ergo ea non obstante, possunt illi renuciare tali fauori, & consequenter legem abrogare.

16. Si statuta quę videntur cõtrariis communi quomodo intelligantur per ius inferioris, sed veluti determinationem, aut additionem.

additionem. vt v.g. ius commune non permittit, aliquid puniri in proprijs bonis, ppter culpam alterius, nisi illius sit particeps, & nihilominus aliqua statuta municipalia id statuunt in certis casibus, quę iusta censentur, & valida. Tamen re vera hęc non est contrarietas, & derogatio, quia ius cõmune non statuit positiuam, & generalem id prohibentem, sed solum negatiue, non imponit talem modum pœnæ, & ita solum prohibet imponi ex vi iuris cõmunis, non tamen excludit, quin alicubi aliud statui possit, si expediat. Quomodo interdũ dicuntur quædam esse introducta iure gentium contra ius naturę, vt seruitutes, priuata dominia, &c. non quia ius naturę hęc prohibeat, sed quia ex vi solius iuris naturę hęc non erant, ex quo nõ sequitur derogatio iuris naturalis, sed additio. Ita ergo possunt illa statuta dici contra ius commune. Quod si in hoc sensu loquuntur iuristę p̄dicti, non est de nomine contendendum: tamen nec inde sequitur derogatio legis superioris per legem inferioris, nec ferẽ est differentia inter laicos, & clericos respectiue. Nam et Episcopi possunt statuere hoc improprio modo contra ius commune, i. vltra illud, videlicet reseruando casus, quos ius commune non reseruat, vel addendo censuras, aut alias pœnas in casibus, in quibus ius commune illas non prescribit.

13. Adde deniq̄, si per ius commune intelligamus ius ciuile proprium, posse nunc ciuitates non subiectas Imperio, contra illas leges statuere, quia illis non obligantur, cum nõ sint subiectę Imperatori, à quo ius illud habet autoritatem. Vnde respectu talium ciuitatum ius commune erit ius totius regni, & nõ ius ciuile Imperatorum, nisi quatenus per ius regni fuerit acceptatum, & contra illud ius regni nõ poterunt ciuitates, vel Principes Regi subiecti statuere, derogando illi communi iuri, quod verẽ est lex superioris, in quam non habet potestatem inferior. Nec cũ fundamento dici potest, esse à Rege alicui concessam talem potestatem: nisi vbi fortasse de speciali priuilegio constiterit.

14. Secundum dubium est, an statutum inferioris confirmatum à superiori possit nihilominus ab eodem inferiori, qui illud condidit, reuocari, non expectato beneplacito superioris, qui illud confirmauit, vt sepe contingere potest in aliqua congregatione Ecclesiastica respectu Pontificis, & ciuitate respectu Regis. Hinc n. videtur, non posse, quia illa nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur, vt dicit Pontifex in c. si Apostolica, de præben. n. 6. & facit c. pro illorum, & c. dilecto, de præben. ergo statutum cõfirmatum autoritate Apostolica, factum est Apostolicum; ergo nõ potest inferior illud reuocare iuxta regulam datam: Et confirmatur, quia per illum modum iam est constitutum ius publicum, quod non possunt priuati derogare, l. ius publicum, ff. de pactis, c. si diligenti, de foro compet.

15. In contrarium autem est, quia interdum legimus in iure statuta facta ab inferiori, & confirmata à Pontifice posse valide tolli ex consensu eorum, qui statuta fecerunt. Ita habetur in c. cum accessissent, de consuet. & in dicto cap. dilecto, solũ negatur, id fieri posse quando in cõfirmatione Apostolica expresse additur clausula, vt quidquid in contrarium factum fuerit, irritum sit. ergo confirmatio Apostolica per se non tollit illam potestatem. Sic etiam in l. omnium, C. de testament. dicitur: testamentum confirmatum ab Imperatore posse reuocari à cõditore. Vnde sumitur ratio, quia hęc confirmatio solum est quasi cõditio, vel solẽntas adiecta tali actui, quę non immutat naturã eius, quia non destruit illud: ergo relinquit illum cũ eadem dependentia à proximo conditore, quia Pontifex non intendit ponere talẽ legem, nisi supposita voluntate proximi institutoris. Vnde talis cõfirmatio gratia, & fauor esse videtur, nõ coactio respectu eorum, quib⁹ conceditur: ergo ea non obstante, possunt illi renuciare tali fauori, & consequenter legem abrogare.

16. Si statuta quę videntur cõtrariis communi quomodo intelligantur per ius inferioris, sed veluti determinationem, aut additionem.

N 4 In hac

16. In hoc puncto variæ sunt opiniones. Prima negat absolute, tale statutum, seu legem inferioris confirmatam à superiore posse reuocari ab inferiori, nisi superior reuocationem approbet. Ita tenet Bald. in leg. *omnium*, C. de testament. num. vlt. nullam vero nouam probationem adducit. Secunda opinio est, posse inferiorem reuocare suam legem, non obstante confirmatione superioris, sentit Bartol. in dicta leg. *omnium*, & latius declarat in leg. *omnes populi*, ff. de iustit. & iur. num. 33. vbi duas limitationes adhibet, de quibus statim. Tertia opinio est Panormit. in cap. *cum accessissent*, de constitut. num. 2. & in dicto cap. *dilecto*, num. 10. qui distinctione utitur. Quia, vel lex inferioris cernit propriam utilitatem statuentium, & tunc dicit, posse ab eisdem reuocari, & talem putat esse casum dicti cap. *cum accessissent*, & similis est in cap. *pro illorum*, de præben. vbi talis confirmatio indulgentia reputatur, seu gratia, cui vnusquisque potest renunciare. Et ita hoc membrum videtur satis probari ratione posteriori loco facta. Vel statutum pertinet ad publicum bonum aliorum, pro quibus conditum est & tunc inquit, non posse reuocari, nisi autoritate Pontificis, postquam illa fuit confirmatum. Hoc enim videtur priora iura, & rationes probare. Et hæc distinctio videtur communiter probata per Doctores eisdem locis, qui partim referuntur in scholijs ad Pan. & Bart. partim à Felin. in dicto cap. *cum accessissent*, nu. 3. & 4. Idem Sylu. verb. *statutum*, q. 15. & alij Summistæ.

16. Mihi autem in primis videtur præmittenda distinctio in sinuata à Bartol. & Bald. & magis declarata ab eodem Bald. in l. *ex placito*, C. de rer. permut. nu. 12. 13. & 15. scilicet. duplicem esse confirmationem legis, vnam essentialiam, aliam accidentalem. Essentialis vocatur, quando est veluti forma dans esse legi, vt quando inferiores non habent potestatem ferendi statuenti, seu ferendi legem, quæ vim habeat, nisi prius à superiore confirmetur. Accidentalis autem vocatur quando inferior habet potestatem ferendi veram legem, quæ talis sit, & vim habeat obligandi, & nihilominus ad maiorem auctoritatem, & robur, confirmationem petit. Quando ergo statutum confirmatum est primi generis, videtur generalis regula, tale statutum non esse reuocabile sine autoritate Principis confirmante abrogationem, & in hoc sensu loquitur aperte Baldus & idem tenet Salicet. in dicta leg. *omnium*, & in l. vlt. C. de iurisdic. omni. iudic. & Felin. dicto cap. *cum accessissent*, nu. 5. vbi alios refert. Ratio vero est, quia tunc lex illa vere est condita autoritate superioris: nam tunc inferior non condit legem, sed quasi postulat à superiore talem legem: ergo non potest reuocari, nisi eadem autoritate, qua fuit condita. Quia eadem auctoritas requiritur in destruendo, quæ in construendo, vt dictum est, & sumitur ex Auth. *contra*, C. de repud.

17. Hanc vero partem non simpliciter admittit Bartol. supra, sed alia subdistinctione utitur. Aut enim (inquit) habentes statutum confirmatum à Principe, volunt illud reuocare condendo aliud illi repugnans, & tunc non possunt sine autoritate, aut solum volunt tollendo statutum redire ad ius commune, & tunc possunt sine autoritate superioris. Et primum membrum est euidentis ex suppositione, in qua loquimur scilicet, de communitate, quæ non potest facere legem validam sine confirmatione superioris: nam inde necessario sequitur, quod si talis communitas velit priorem legem confirmatam per posteriorem reuocare, necessarium sit, vt posterior etiam confirmationem obtineat, alias non erit lex, & consequenter nec poterit abrogare priorem. Posterius autem membrum probatur à Panormitano in dicto cap. *cum accessissent*, inducendo quasdam leges de testamentis. Sequitur etiam Bald. in leg. *ex placito*, num. 12. ex alio fundamento, scilicet, quod statutum est fauor populis, & ideo potest populum pœnitere, & redire ad ius

commune. Idem sequitur Felin. supra num. 5. verbo *hanc declarationem*, & varijs exemplis, & argumentis illam confirmat. Quibus addi potest, quod ius commune etiam est ex autoritate Principis, sicut statutum ab eodem Principe confirmatum, & ita cum relinquatur speciale statutum propter ius commune, non relinquatur sine autoritate Principis, quia Princeps, per se loquendo, vult potius commune ius seruari, quam specialia, quæ sunt quasi dispensationes, & exceptiones à iure communi, & ideo regressus ad commune ius fauorabilis censetur, & voluntati Principis consentaneus.

18. Sed quid, si statutum sic confirmatum tollatur sine nouo statuto, & sine reditu ad ius commune: hoc enim membrum reliquerunt Bartol. & alij, cum tamen sit facile possibile. Nam sepe statutum speciale, est præter ius commune, & non contra: tunc ergo poterit abrogari sine reditu ad ius commune, nisi largè, & improprie per solam negationem additionis ad illud, quæ non videtur ita fauorabilis, sicut positus reditus ad ius commune. Nihilominus tamen ex fundamento Baldi erit tunc illud statutum reuocabile, quia confirmatio data est in fauorem, cui possunt cedere illi, in quorum gratiam data est. Tunc autem necessarius erit consensus totius communitatis, cuius commodum publicum Princeps intendit.

19. Adhuc vero superest difficultas in illo secundo membro: nam statutum confirmatum essentialiter (vt sic dicam) per Papam, est Papale, quia ibi interuenit auctoritas Papæ, non tantum vt causa vniuersalis, sed vt specifica, & propria, vt rectè exponit Bald. num. 12. ergo nullo modo potest talis lex auferri, nisi per auctoritatem Papæ, siue auferatur per solam ablationem legis, siue transiundo ad aliud ius commune. Probatur consequentia, quia iidem authores pro regula statuunt, quoties statuentes fecerunt statutum, non propria autoritate, sed vice, & autoritate superioris, non posse tollere statutum, sed solum superiorem, cum Bart. & alijs tradit Felin. supra num. 9. & sequitur Nauarr. conf. 8. de constitut. num. 1. Responderi potest, statutum confirmatum dicto modo, nunquam auferri sine auctoritate Principis, sed solum renunciari ex subintellecta illius voluntate, & in hoc esse differentiam inter legem factam ab inferiore postulante confirmationem eius à Principe & legem datam à Principe quasi motu proprio, siue per se, siue per alium, cui suam potestatem committit. Nam prior censetur solum confirmata in gratiam petentium, vel populis, in cuius commodum cedit, & ideo habet subintellectam conditionem si ipsi consenserint. Posterior vero lex inducitur ex pura potestate legislatiua Principis, & ideo non habet in illo locum renunciatio, sed eadem potestatem reuocandæ est.

20. Hæc responsio, & sententia probabilis forte est, mihi vero non satisfacit, quia nulla est lex, quæ non feratur propter bonum publicum communitatis & nihilominus non potest communitas eam tollere, quasi renunciando fauori suo: ergo idem erit in lege data per necessariam confirmationem Principis: nam tunc re vera à Principe fertur, licet præcedat constitutio facta ab inferiori senatu, vel consilio, & Principi presentata, vt ab eo confirmetur. Nam illa solum est veluti excitatio potestatis Principis, & propositio legis conuenientis communi bono; ergo postquam Rex illam confirmat, tam stabilis permanet, ac si ab ipso per se lata fuisset. Declaratur, & confirmatur, quia in illo statuto, vel lege præter Principem confirmantem oportet distinguere consilium, seu congregacionem statuentium, & totam communitatem integram, pro qua lex fertur, vt est in religione capitulum representans religionem, & rota religio in se spectata. In illo igitur casu Capitulum seu statuentes non possunt reuocare legem sic confirmatam

tam à Principe, iuxta doctrinam Abbatis supra relata, quia non est facta in eorum fauorem, sed totius religionis. Ergo neque religio potest illam tollere, nec cedere suo fauori, quia non oportet ut per modum vnius, nisi mediante capitulo. Vnde non potest intelligi quomodo tota ciuitas, vel religio renunciet tali legi, nisi per contrariam consuetudinem, quam oportebit esse toleratam à Principe, iuxta dicenda in sequenti libro. Vnde vix aliquam inuenio differentiam inter legem sic latam per confirmationem necessariam Principis, vel per propriam ipsius editionem, id est, quod sentio non posse tolli à subditis, nisi ubi constituitur solum confirmari cum illa amplitudine, vel per modum fauoris, cui possit renunciari. Et tunc verisimilius erit talem renunciationem fieri posse per Capitulum, seu per congregationem statutientium, quia representat communitatem, & fauor ille debet intelligi concessus modo accommodato tali communitati. Et in eo casu nihil obstat obiectio facta, quia cum dicitur, eum, qui vice Principis legem posuit eius auctoritate, non posse postea illam reuocare, intelligendum id est, quando potestas solum ad legem ferendam est commissa. Nam si absolute sit data ad gubernandum cum potestate legislatiua, poterit idem, qui legem soluit auctoritate Apostolica, v.g. eam reuocare, quia in hoc est auctoritate Apostolica virtus, & sic Legatus Papae fert legem per potestatem Papae sibi commissam, & idem potest illam reuocare. Idemque est suo modo in religionibus, & consequenter idem erit cum proportione in dicto casu.

22. Superest dicendum de lege propria inferioris confirmata à Principe, non ex necessitate, sed ad maiorem auctoritatem, & approbationem. De illa ergo regulariter videtur procedere sententia Bartoli, quod talis lex, non obstant confirmatione Principis, potest tolli ab his, qui potestatem habent condendi talem legem. Et hoc etiam videtur sentire Calvus in dicta *lex plus ius*, cum ait, talem legem etiam à Papa confirmatam, non esse Papalem, sed semper manere in propria specie statuti, vel (ut sic dicam) legis quasi municipalis: ergo per talem confirmationem non est lex illa facta irreuocabilis à proprijs auctoribus, quia non mutauit naturam suam: ergo procedit per se à iurisdictione Papali. Item confirmatio illa non est constitutiua talis legis, sed potius supponit illam constitutā & addit quandam solennitatem accidentalem ad maiorem statui approbationem, & auctoritatem: ergo statuentes semper poterunt constitutionem suam tollere, & tunc desinet etiam confirmatio, quasi ad definitionem fundamenti, seu subiecti. Hac ergo sententia videtur mihi vera per se loquendo, id est, nisi aliud constiterit de voluntate Principis, quia licet eius confirmatio non petatur vt necessaria, nihilominus poterit ipse, si velit, legem facere suam, & ita illam confirmare, vt suo nomine subsistat, & tunc non erit reuocabilis ab inferioribus: oportebit autem, vt de tali voluntate Principis satis expresse constet.

23. Ex quibus tandem intelligi potest, quid sentiendum sit de distinctione Abbatis, ad utramque enim confirmationem tam essentialem, quam accidentalem potest accommodari. Rarius tamen, ac difficilior in accidentali: maxime tamē ad essentialem. Quia iuxta proxime dicta, etiam si lex ad bonum publicum pertineat, per se non fiet irreuocabilis propter confirmationem accidentalem: nam de illa etiam lege procedit ratio facta. Quia tamen Princeps, vt dixi, sic confirmando legem potest illam suam facere: magis id presumi potest in lege pertinente ad publica commoda, quā de pertinente ad proprium commodum statutientium. In neutra autem est id facile admittendum, nisi ex verbis confirmationis constet.

24. In altera confirmatione essentiali magis seruari poterit illa distinctio, & de illa loqui Pan. Nam de eadem sermo est in dicto cap. cum accipit, ff. de

quia Capitulum Ecclesiae non potest extinguere dignitatem aliquam sine confirmatione Papae, & nihilominus ibi supponitur, potuisse capitulum renunciare tali statuto à Papa confirmato. Addendum vero est, licet hoc procedat, considerata materia, & quasi ordinario iure: nihilominus si Pontifex addat illa verba irritantia, *Quidquid in contrarium factum fuerit, irritum sit*, censetur tale statutum fieri irreuocabile sine auctoritate Pontificis. Ita enim habetur in dicto cap. dilecto, ubi statutum, de quo sermo est, sine dubio erat fauorabile his, qui confirmationem petierant. Ratio vero est, quia potest Pontifex plus concedere, quam petatur, & velle, vt illam et commoditas, & utilitas talis communitatis per legem eiusdem communitatis introducta ita per suam confirmationem stabilizetur, vt mutari non possit ab ipsamet communitate sine suo consensu, quia ad ipsum vt ad superiorem spectat, inferiorum commoda prospicere, & conseruare per legem suam, & potest ita illam confirmare, vt faciat suam. Hoc tamen in tali materia non praesumitur, nisi per aliqua verba declaratur.

E conuerso vero contingit in alio membro de lege publici commodi: nam si fertur cum confirmatione essentiali Principis, ex vi materiae est lex superioris & irreuocabilis, & haec praesumitur esse intentio Principis, aut Pontificis confirmantis. Nihilominus tamen non est id ita necessarium, quin possit Pontifex confirmare illa statuta, non imponendo necessitatem retinendi illa, sed per modum fauoris, cui possit communitas per se, vel per suum senatum, vel capitulum renunciare, si velit, vt dictum est, ita vt sit potius concessio potestatis ferendi illam legem cum potestate etiam tollendi, quam absoluta legislatio. Id autem (vt ego sentio) non praesumitur, nisi in ipsa confirmatione declaratur. Oportet ergo verba confirmationis diligenter expendere, scilicet mens Pontificis, ex petitione intelligitur: nam regulariter ita confirmat, sicut postulat, nisi plus exprimat. Si tamen ex verbis aliud non colligitur, & materia pertinet ad bonum publicum, & confirmatio necessaria est, censetur confirmando facere legem illam suam, & irreuocabilem à subditis, vt sententia communis habere videtur.

CAPVT XXVII.

Quibus modis fiat abrogatio legis, & quos effectus habeat.

In hoc capite explicabimus formam seruandam in abrogatione legis, simulque de effectibus eius dicemus quia res est facilis, & breuiter explicari potest. Suppono igitur, duplicem distingui posse legis abrogationem: vnam vocare possumus non scriptam, quae per consuetudinem, vel contrariam consuetudinem fit, de qua in libro sequenti dicturi sumus: hic autem de abrogatione scripta tractamus, quae licet generaliter fieri possit per verba ore prolata ab habente potestatem, nihilominus regulariter scribitur sicut humana lex, propter certitudinem, & durationem, aliasque scripturae utilitates.

Circa hanc ergo reuocationem in primis aduertendum est varijs modis fieri posse. Primo pure abrogatio legem, id est, tollendo obligationem eius, & nullā aliam imponendo, & haec abrogatio est omnium facillima, quia & oportet fieri per declarationem, contrariae voluntatis, & minorem requirit causam, quia non imponit onus, sed tollit. Aliter vero fit reuocatio vnam obligationem tollendo, & oppositam inducendo. Quae oppositio potest esse, vel negatiua tantum & quasi contradictoria, obligando, scilicet, ad non faciendum id, quod antea preceptum erat, quod proprie habet locum quando lex prior affirmatiua erat: nam si esset prohibens formalis contradictio, esset praecipere postea eundem actum, qui antea erat prohibitus.

Et hoc